

звучання на *pianissimo*, майстерне використання ланцюгового дихання, оскільки фактура твору містить доволі багато видовжених педальних звуків. В певних, особливо драматичних, фрагментах ключове значення має рельєфна чітка подача вербального тексту. Важливим також є відчуття диригентом форми та драматургії твору в цілому.

Глибина художнього змісту Реквієму Дж. Раттера, лірична проникливість і водночас сучасна складність його музичної мови, а також тонке відчуття композитором хорової фактури роблять цей твір вартим більш глибокого вивчення вітчизняними диригентами та музикознавцями та більш широкого його залучення до виконавської практики.

Список використаних джерел:

Kaczyński, A. (2017). Requiem by John Rutter – interpretation and
A
u
r
a

Владислава Горобей

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МОЛИТВИ SALVE REGINA

M
u

У ХОРОВІЙ ТВОРЧОСТІ АРВО ПЯРТА

У сучасному хоровому мистецтві особливу роль відіграє духовна музика, яка поєднує історичні пласти християнської культури з новітніми естетичними пошуками. Серед найвпливовіших постатей у цій сфері є естонський композитор Арво Пярт, чия творчість стала своєрідним символом духовного оновлення музики другої половини XX - початку XXI століття. Його твір “Salve Regina” (2001) належить до зрілого періоду митця та становить глибоко осмислену інтерпретацію сакрального тексту, що має тисячолітню літургійну історію. Пярт звертається до цього тексту не як до історичного матеріалу, який потребує реконструкції, а як до живої молитви, що здатна промовляти до сучасного слухача через очищену музичну мову.

Антифон “Salve Regina” («Радуйся, Царице») виник у латинській церковній традиції в XI столітті та приписується Германа Контракту. Протягом століть вона посідала особливе місце у богослужбовій практиці: її співали у католицьких храмах після П'ятидесятниці до початку Адвенту як

звернення до Діви Марії — покровительки, заступниці й матері милосердя. До цього тексту зверталися численні композитори різних епох: М. А. Шарпантьє, Дж. Б. Перголезі, Й. Гайдн, Ф. Шуберт, Дж. Верді, Ф. Ліст та багато інших. Проте інтерпретація Арво Пярта вирізняється унікальним поєднанням архаїчного змісту та сучасного звукового мислення, де основним змістовим елементом стає тиша, внутрішня напруга й зосереджена молитва.

Твір був написаний у 2001 році на замовлення архідієцезії Кельна та присвячений Абатству Кельнського собору. Його прем'єра відбулася у 2002 році в сакральному просторі храму, що відіграло важливу роль у сприйнятті композиції. Від самого початку “*Salve Regina*” замислювалася як духовний акт, а не концертний номер: орган і хор утворюють єдину звукову цілісність, де звучання не прагне ефектності, а виявляє глибину внутрішнього діалогу. Цей твір репрезентує пізній період творчості композитора, у якому найповніше виявилися принципи його індивідуального стилю — так званої техніки *tintinnabuli*, що стала своєрідною естетичною філософією Пярта. Стель *tintinnabuli* (від лат. «дзвіночки») був розроблений композитором у 1970-х роках і став реакцією на експресивний авангардизм ранніх десятиліть. Ця техніка базується на поєднанні мелодичної лінії, яка рухається поступово, лаконічно, майже як рецитація, та триадної гармонійної лінії, яка вибудовується навколо стабільного тонального центру. У “*Salve Regina*” це поєднання набуває особливої чистоти: хор виконує мелодію з граничною ясністю, майже без динамічних контрастів, тоді як орган створює стійку акустичну основу, що не супроводжує в класичному сенсі, а радше формує звуковий простір — акустичну ауру молитви. Такий підхід дозволяє слухачеві не просто сприймати музику, а «знаходитися всередині» сакрального звучання.

Музичний розвиток у творі надзвичайно стриманий. Темп повільний, фразування прозоре, кожен звук має чітке смислове навантаження. Усі елементи композиції підпорядковані ідеї духовної зосередженості. Відсутність традиційних драматичних кульмінацій не означає статичності —

напруга наростає всередині звукової матерії завдяки зміні щільності фактури, поступовому розширенню звукового простору та органічному розвитку інтонаційного матеріалу. Пярт працює не з динамікою у звичайному розумінні, а з внутрішнім диханням звуку, створюючи враження безперервного, живого пульсу молитви. Текст антифони подається максимально ясно та природно. Латинські слова не розчиняються у фактурі, а, навпаки, стають опорними пунктами музичного розгортання. Мелодія співпадає з ритмом мови, що наближає твір до первісних форм церковного співу. Проте на відміну від григоріанського хоралу, у “*Salve Regina*” Арво Пярта відсутня лінеарність розвитку у класичному сенсі: замість горизонтального руху, притаманного мелізматичному співу, він обирає вертикальну гармонійну ясність і поступовість. Таким чином створюється особливий простір тиші, у якому кожне слово звучить як звернення. Особливу роль відіграє орган, який не лише підтримує хор, а й визначає архітектоніку твору. Його звучання позначене стриманістю та стабільністю, завдяки чому виникає відчуття духовної непорушності, що контрастує з людським, «дихаючим» звучанням хору. Взаємодія цих двох пластів — органного та вокального — створює ефект своєрідного діалогу між вічністю та людиною, між сакральним і людським голосом.

Композиційна структура “*Salve Regina*” наскрізна, без чітких розділів, що відповідає природі молитви як безперервного звернення. Музика розгортається аркоподібно: спокійний початок, поступове наростання звучання, момент внутрішнього напруження в середині твору та повернення до початкової інтонаційної ясності у фіналі. Така форма нагадує дихальний цикл або акт медитації: звернення — зосередження — осяяння — умиротворення. Відсутність різких контрастів і зовнішньої драматургії дозволяє зосередитися на самому акті звучання як духовному процесі.

Цей твір демонструє зрілість композиторського мислення Арво Пярта та його глибоке розуміння духовної природи музики. Він не прагне ілюструвати текст або виражати його емоційно, як це робили композитори бароко чи

романтизму, а навпаки — прагне створити простір, у якому сама присутність слова набуває сакральної сили. Музика стає мовчазним носієм сенсу, а тиша — невід’ємним елементом композиції. Це і є сутність постмодерного сакрального мислення у музиці Пярта: замість розповіді — стан, замість кульмінації — споглядання, замість експресії — внутрішня присутність.

“Salve Regina” займає особливе місце в духовному доробку композитора, утворюючи своєрідну концептуальну вісь між попередніми духовними творами, такими як “Magnificat” (1989) та “Miserere” (1989), і монументальним “Kanon Pokajanen” (1997). Цей твір став втіленням його зрілого стилю та знайшов широкий відгук у світі. Він регулярно виконується провідними хорами, звучить у концертних програмах і сакральних просторах, входить до репертуару духовної музики початку XXI століття. Його універсальність полягає в тому, що він не прив’язаний до національних або конфесійних меж — це музика, яка говорить мовою тиші, ясності та молитви, зрозумілою людині будь-якої культури.

Таким чином, “Salve Regina” Арво Пярта є яскравим прикладом поєднання давньої християнської традиції з сучасним музичним мисленням. Це не просто хоровий твір, а форма духовного досвіду, у якій текст, звук і тиша перебувають у гармонійній єдності. У ньому відсутня риторична пишнота чи емоційна патетика — натомість відчутна глибина внутрішнього діалогу між людиною та сакральним. Завдяки цьому твір займає чільне місце у сучасному духовному хоровому репертуарі та продовжує надихати слухачів і виконавців у всьому світі, засвідчуючи здатність музики говорити поза межами часу.